

Wikipedian potentiaaleja ammattikorkeakoulukirjastossa

Juha Kämäräinen

Wikipedia on useimmissa internet-hauissa ensimmäisten osumien joukossa. Viime vuosina siitä on tullut koululaisten, opiskelijoiden ja opettajien ohella myös toimittajien paljon käyttämä tietolähde. Toisaalta sen ongelmista on keskusteltu runsaasti. Perinteisille muistiorganisaatioille, kirjastoille, arkistoille ja museoille, Wikipedia on ollut outo lintu, johon on vaikea suhtautua: pitäisikö siitä varoitella, olla piittaamatta vai mennä kulttuuriin rohkeasti mukaan omalla erityisosaamisella? (West & Williamson 2009, Phetteplace E 2015.) Tässä artikkelissa tarkastelen muistiorganisaatioiden Wikipediaan osallistumisen piirteitä ja tarkastelen sitä informaatiolukutaitoa konkretisoivana ympäristönä. Eri-tyisellä mielenkiinnolla odotan hetkeä, jolloin ammattikorkeakoulukirjastot verkostoineen aktivoituvat Wikipedian toimijoina ja tekevät näin IL-osaamisena näkyväksi.

Tämän artikkelin kannalta Wikipedian keskeinen piirre on sen luonne sekundäärijulkaisuna. Wikipedian artikkeleissa noudatetaan ”ei uutta tutkimusta”-periaatetta, joka selväkielillä tarkoittaa, että artikkelien sisällön on perustuttava aiemmin julkaistuihin lähteisiin.

Muistiorganisaatiot ja Wikipedia

SinhaRoyn (2011, 2011a) käsityksen mukaan nimenaan Wikipedian toimijat ovat olleet aktiivisia kirjastojen suuntaan. Hän viittaa tässä Wikipedia loves Libraries -kampanjaan, joka käynnistyi Yhdysvalloissa artikkelin ilmestymisvuonna. Kampanjan mottona ovat Walt Whitmanin (1819–1892) runon alkusäkeet:

*Shut not your doors to me proud libraries,
For that which was lacking on all your well-fill'd
shelves,
yet needed most, I bring,*

SinhaRoyn lainaama Wikimedian New Yorkin osaston presidentti Richard Knipel korostaa kirjastoyhteistyön merkitystä Wikipedian artikkelien lähteiden monipuolistamisessa; on yleistä, et-

tä vapaasti saatavat, sekalaiset verkkolähteet ylikorostuvat artikkeleissa.

Suomessa muistiorganisaatioiden tukema Wikipedian muokkaustoiminta sai erityisen sysäyksen näiden edustajille tarkoitetun keväällä 2014 toteutetun Avoin kulttuuridata -mestarikurssin ryhmätyöstä. Mestarikurssilla syntyneestä kipinästä ovat seuranneet pääkaupunkiseudulla kesäyliopiston puitteissa ja muistiorganisaatioiden yhteistyönä järjestetty koulutus sekä eri puolilla maata järjestetyt muokkaustapahtumat, joissa keskeisenä järjestäjänä on ollut kirjasto tai muu muistiorganisaatio.

Tuo kulttuuri Wikipediaan -koulutus

Helsingin seudun kesäyliopisto järjesti loka-marraskuussa 2014 Wikipedian artikkelien työstämiseen keskittyvän kuusiosaisen kurssin, sarjan ohjattuja muokkaustapahtumia eri ympäristöissä. Kesäyliopiston ohella kurssin toteutuksesta vastasivat Wikimedia Suomi r.y. sekä toteutusjärjestyksessä mainittuina seuraavat muistiorganisaatiot: Yleisradion arkisto, Helsingin kaupunginkir-

jasto, Kansallisgalleria, Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingin taidemuseo ja Suomen valokuvataiteen museo. Opiskelijoiden ja järjestäjien ohella tärkeä rooli oli kurssin toteutukseen osallistuneilla vapaaehtoisilla wikipedisteillä. Itse toimin kurssin opettajana.

Tuo kulttuuri Wikipediaan -koulutus tarjosi monenlaista hyvää: muistiorganisaatiot saivat artikkeliaiheita ehdottamalla mahdollisuuden vaikuttaa Wikipedian sisältöihin ja artikuloita suhteitaan siihen, osallistujat saivat tutustua Wikipedian kehitykseen eri aihepiirien osalta ja kehittää omaa wiki- ja aiheosaamistaan. Viimeisimpänä, mutta ei vähäisimpänä tuloksena Wikipedian sisältö täydentyi uusilla artikkeleilla; lisäksi lukuisia artikkeleita laajennettiin ja parannettiin. Ohjaajina todistimme Wikipedia-innon syntyä osallistujissa.

Uusia artikkeleita syntyi Tuo kulttuuri Wikipediaan -koulutuksen kuluessa muutamia, muokkauksia sen sijaan tehtiin lukuisiin artikkeleihin. Tämä kertoo kahdesta asiasta: 1. uuden wikipedistin on helpointa aloittaa muokkaamalla jo aloitettuja artikkeleita, 2. uuden artikkelin luominen vaatii työskentelyperiodin lisäksi edeltävää valmistelu- ja sulatteluaikaa, jolloin hankitaan tietoa ja muotoillaan artikkeliin alustava näkökulma.

Muokkaustapahtumat toimintamuotona

Tuo kulttuuri Wikipediaan oli ensisijaisesti toiminnallinen koulutustapahtuma. Wikipedian muokkaustapahtumat eli edithatonit muistuttavat 1990-luvun lopulla käynnistyneitä hackaton-ohjelmointitapahtumia, joissa kokoonnutaan parantamaan yhdessä jotakin tietojärjestelmää (Wood 2013). Muokkaustapahtumien tavoitteena on parantaa Wikipedian sisältöä intensiivisellä ryhmätyöskentelyllä. Tavanomaisesti Wikipedian muokkaus on paikallisesti hajautettu ja ajallisesti jatkuva prosessi, jota voi seurata Wikipedian Tuoreet muutokset -ikkunasta ja artikkelien muutoshistorioista.

Muokkaustapahtumien järjestelyistä saa tiivis-

tetytyn kuvan järjestettyjen tapahtumien projektisivuilta Wikipediassa sekä tapahtumista kirjoitetuista artikkeleista ja blogimerkinnöistä. Tapahtumien kulussa ovat yleensä lomittuneet muokkausosiot sekä tutustuminen järjestävän organisaation toimintaan ja kokoelmiin. Aluksi järjestäjän edustajat ovat esitelleet jo aiemmin tapahtuman sivulle kootut artikkelitoiveensa. Tapahtumat on päätetty yhteenvedoon, jossa osallistujat kertovat kokemuksistaan ja esittelevät syntyneitä artikkeleita ja muokkauksia. Keskeinen osa muokkaustapahtuman dynamiikkaa on kokeneiden wikipedistien ja sisältöasiantuntijoiden antama tuki aloittelijoille sekä muistiorganisaatioiden edustajien apu aineistojen löytämisessä.

Milloin ammattikorkeakoulukirjastot heräävät?

Suomen muistiorganisaatioiden voi sanoa olevan aktivoitumassa Wikipedian toimijoiksi. Tämä siitä huolimatta, että vielä Tuo kulttuuri Wikipediaan -koulutuksen kuluessa (2014) kuulin organisaatioiden edustajilta yksittäisiä “olen täällä vain töissä” -kommentteja. Kommentoijat nähtävästi kokivat joutuneensa mukavuusalueensa ulkopuolelle, kun myös heitä yritettiin houkutella muokkaamaan artikkeleita yhdessä koulutuksen varsinaisen kohderyhmän ja vapaaehtoisohjaajien kanssa.

Yksi potentiaalisesti vahvimista muistiorganisaatiotahoista on vielä aktivoitumatta. Ammattikorkeakoulut ja niiden kirjastot eivät ole heränneet. Kummallakin olisi tarvetta tiedonkäytön ja tiedonkäytön ohjauksen profiilinsa nostoon. Wikipedia on ammattikorkeakouluissa varsin laajasti näkyvillä ja oletettavasti vielä laajemmin piilossa opinnäytetöiden tietoperustassa. Seuraavat käyttötavat ovat ilmeisiä:

1. Wikipedia toimii opinnäytetöissä keskeisiä käsitteitä määrittelevänä lähteenä (ja näköjään kelpaa sellaiseksi), kun käsittemääritelmät esitetään tiiviissä muodossa.
2. On ilmeistä, joskin vaikeata todentaa, että

Kuva: Wikimedia Suomi, Teemu Perhiö

Wikipedian muokkausta Svenska Litteratursällskapetin tiloissa Tuo kulttuuri Wikipediaan -kursilla 30.10.2014

sellaisia yleistietoja, joiden esittämisen tuoksi ei tarvita lähteitä, tarkistetaan nykyään Wikipediasta, kun perinteinen tähän tarkoitukseen käytetty lähde oli tietosanakirja (sellainen painava ja työläs käyttää, pienellä pranttäty ja huonosti päivittyvä juttu, tiedättehän).

3. Kolmas yleinen tapa käyttää Wikipediaa on hyödyntää artikkeleihin sisältyviä Wikimedia Commons -tietokannan graafisia aineistoja, kuvia ja kaavioita. Harvoin tällöin muistetaan, että näiden resurssien eettinen käyttö edellyttäisi lisenssien noudattamista, mahdollisesti siten, että myös opinäytetyö saa tällöin saman lisenssin mukaiset laajennetut käyttöoikeudet lainatun aineiston lisenssin "tarttuessa" siihen (Creative Commons).

Wikipedia informaatiolukutaidon laboratoriona

Wikipediaa voi hyvällä syyllä kutsua informaatiolukutaidon laboratoriodiksi. Sekä aihepiirien että muokkaajien kirjo kattaa laajasti kulttuurin kenttää. Muokkaajia on alakoululaisista professoreihin; aihealueet haastavat tuon tuosta sekä perinteisiä jäsenyyksiä että niissä tutkimuksen ja muun kehityksen myötä tapahtuvia muutoksia. Wikipedian sisälle on muodostunut paikallisia artikkelien kehittämisen periaatteiden ja niiden kannattajien muodostamia heimoja reviiereineen.

Avointa verkkotietosanakirjaa ja sen sisarprojekteja (kuten Wikisanakirja, Wikiopisto sekä aineistotietokanta Wikimedia Commons) ylläpitävä ja jatkuvasti laajentava toiminta on nähtävissä lukuisina sosioteknisinä ja kulttuurisina järjestelminä (Rand 2010), joihin voi ottaa erilaisia nä-

kökulmia opetuksen, tutkimuksen, sisällöntuotannon ja tekniikan kehittämisen sekä myös tiedonjärjestämisen piiristä.

Wikipedian sisällön laajuus ja kirjavuus tekee mahdolliseksi muodostaa siitä kokonaiskäsitystä. Myös erilaiset yhteenvedot sisällön laadusta tai sen puuttumisesta ovat lähinnä kuriositeetteja, koska jokainen yhteenveto on painotuksille altis ja jo julkaistaessa vanhentunut. Lisäksi poimitut esimerkit on luultavasti oitis julkaisun jälkeen editoitu uuteen uskoon. (Wikipedian versionhallinta toki mahdollistaa juuri tiettyyn tilanteeseen viittaamisen.) Wikipedia on rinnakkain esiintyvien tiedonhankinnan ja -käytön tottumusten ja käytäntöjen sekä näiden jatkuvan haastamisen näyttämö. Tässä suhteessa se on vastakohta sellaisille yhtenäiskulttuurisille tavoitteille, joissa pyritään ainakin paikallisesti esittämään jokin ”oikea” toimintatapa tiedonhankinnassa ja -käytössä ja vaikenemaan muista.

Miten ajatus Wikipediasta informaatiolukutaidon laboratoriona sitten toimii käytännössä? Vaikkapa seuraavia lähestymistapoja voi kokeilla:

1. Opinnäytetyön tai muun kirjallisen tehtävän kannalta relevantit artikkelit (siis myös muut kuin työotsikkoon suoraan liittyvä ”nimiartikkeli”) paikallistetaan ja niiden avulla muodostetaan alustava käsitys aiheesta esimerkiksi käsittekartan muotoon. Näin tulevat esiin mm. artikkelien väliset linkitykset ja niiden luokitus.
2. Alustavaa käsitystä hahmottavien artikkelien sisältöä ja argumentaatiota sekä lähteitä ja niihin viittaamista arvioidaan kriittisesti. Huomioidaan artikkeleista käydyt keskustelut ja niihin merkityt ratkaisemattomat ongelmat. Näitä edustavat artikkelien keskustelusivu-välilehdet ja tekstiin upotetut ongelmamallineet kuten lähteiden lisäämistä edellyttävät merkinnät *Lähteetön, Lähde? ja Kenen mukaan?*
3. Sekä oppimistehtävien että meneillään olevan opinnäytteen aihepiirin tuntemus ja siihen liittyvä ilmaisukyky kohenee kummas-

ti, kun osaamisensa muotoilee Wikipedian artikkeleihin tapahtuviksi muokkauksiksi. Tämä voi siis tarkoittaa pienimuotoista ”muokkaustapahtumaa” osana tiedonhankinnan opetusta ja ohjausta.

Ensimmäiset kaksi sovellusta eivät edellytä Wikipedian muokkaamista. Ne soveltuvat kriittiseen tutustumiseen opinnäytetyön tietoympäristön tietyn osan piirteisiin. Kolmas on interventio, johon osallistumiseen ei opiskelijoita kaikissa opiskelukulttuureissa voi velvoittaa ainakaan omalla nimellä. Toisaalta se on myös autenttinen mahdollisuus harjoitella oman tuotoksen julkaisemista ja siihen kohdistuvan vastaanoton kohtaamista. Ammattilaisen osaamista on keskustelu alansa kehityksestä. Ohjaajilta se edellyttää Wikipedian muokkaamisen tekniikan ja kulttuurin perusteiden tuntemusta. (”Valmiiksi” ei Wikipedian muokkaaja voi koskaan tulla, sillä näkemykset muokkaamisesta eroavat toisistaan ja ympäristökin muuttuu.)

Yhteenveto

Muistiorganisaatioille ja muillekin toimijoille on olemassa helppo tapa jättäytyä Wikipedia-aktiiviteettien ulkopuolelle: resurssipulaan vetoaminen. Tätä voi kehittää edelleen välttämällä huolellisesti havaitsemasta yhtymäkohtia ja synergiamahdollisuuksia ydintoiminnan ja uusien kontribuutiomahdollisuuksien välillä.

Informaatiolukutaidon opetusta (nimenomaan opetusta frontaali- tai kateederiopetuksen merkityksessä) vaivaa usein konkreettisuuden puute yhdistettynä normatiiviseen luonteeseen. Sanalla sanoen, IL-ympäristössä lemahtaa behaviorismi, kajahdus siitä, että emme oikeastaan ymmärrä, mitä tiedonhankinta ja -käyttö opinnäytetöissä sisäistyneesti ovat (koska emme itse niitä siinä ympäristössä tee), mutta tunnemme ideaalitoteutusten ulkoisia tuntomerkkejä. Näiden opettelu ja noudattaminen ”on” osoitus oppimisesta. Tuloksena on lähinnä miellyttämisen strategian soveltaminen: äikkämaikka ja kirjastotäti eivät suutu, kun lähteitä on jokin vaadittava määrä ja viit-

teissä ovat pilkkut ja sulut paikoillaan. Kun opin- näytetyössä päästään liitteisiin, joissa ”osoitetaan omaa osaamista”, lähteiden käyttö usein loppuu- kin kuin seinään. Lähteisiin perustuva ja hiljai- nen tieto asettuvat näin jyrkästi vastakkain, kun mielekkäämpää olisi kehittää niiden lomittumista toisiinsa. (Kämäräinen 2013.)

On mahdollista ajatella informaatiolukutaidon oppimista myös toisin, opiskelijoiden ja ohjaaji- en yhteisenä projektina, jonka yhtenä välineenä voi toimia Wikipedia.

Monet Wikipedian artikkelit ovat käsitteen tai käsitekombinaation kehityksen, variaatioiden ja sovellusten avauksia. Sama pätee myös ammat- tikorkeakoulun oppimistehtäviin. Myös opin- näytetyön kohteena on usein käsitteen (teorian) esittely ja sovellus. Näihin liittyvät informaatio- lukutaidon vaatimukset ovat siis lähellä toisiaan.

Kirjastohenkilökunta voikin yhteistyössä sub- stanssi- ja menetelmäopettajien sekä opiskelija- ryhmien kanssa tarkastella käsitteiden haltuun- ottoa, ts. siihen liittyviä tietokäytäntöjä, eri kou- lutusaloilla ja peilata niitä informaatiolukutai- don kehittämisen tavoitteisiin. Näitä käytäntö- jä ja muita ohjauksen tavoitteita konkretisoivia ilmiöitä on helposti löydettävissä Wikipedias- ta, oppimistehtävien ja opinnäytetöiden aiheis- siin liittyvien artikkelien piirteistä ja kehityshis- toriasta sekä Wikipedian kehitystä käsitteleviltä keskustelufoorumeilta (kuten Kahvihuoneesta).

Lähteet

Creative Commons Tietoa lisensseistä <http://creativecommons.fi/lisenssit/> luettu 1.7.2016

Kämäräinen, J (2013). 'Montako lähdettä?' on hyvä kysymys. AMK-lehti /Journal of Finnish Universities of Applied Sciences 3/2013 [https://arkisto.uasjournal.](https://arkisto.uasjournal.fi/uasjournal_2013-3/kamarainen.html)

[fi/uasjournal_2013-3/kamarainen.html](https://arkisto.uasjournal.fi/uasjournal_2013-3/kamarainen.html)

Phetteplace E (2015). How can libraries improve Wi- kipedia? Reference & User Services Quarterly 55(2), 109-112.

Rand AD (2010). Mediating at the Student–Wikiped- ia Intersection. Journal of Library Administration 50(7-8): 923-932.

SinhaRoy S (2011). Libraries tap into the crowdsour- ce. American Libraries, 42 (11), 22-23.

SinhaRoy S (2011a). Libraries tap into crowd power: Wikipedians “smartsources” at their libraries to im- prove online content. [https://americanlibrariesmagazi- ne.org/2011/11/01/libraries-tap-into-crowd-power/](https://americanlibrariesmagazine.org/2011/11/01/libraries-tap-into-crowd-power/) lu- ettu 1.7.2016

West K & Williamson J (2009). Wikipedia: friend or foe? Reference Services Review 37(3): 260-271. Wikipedia:Kahvihuone [https://fi.wikipedia.org/wiki/ Wikipedia:Kahvihuone](https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Kahvihuone)

Wikipedia:Muokkaustapahtuma [https://fi.wikipedia.org/wiki/ Wikipedia:Muokkaustapahtuma](https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Muokkaustapahtuma) luettu 1.7.2016

Wikipedia:Wikipedia Loves Libraries [https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedia_ Loves_Libraries](https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Loves_Libraries) luettu 1.7.2016

Wikipedia:Wikiprojekti Tuo kulttuuri Wikipediaan [https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikiprojekti_ Tuo_kulttuuri_Wikipediaan](https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikiprojekti_Tuo_kulttuuri_Wikipediaan) luettu 1.7.2016

Wood, Colin (2013) Who Invented the Hackathon? Government Technology 15.11.2013 [http://www.gov- tech.com/data/Who-Invented-the-Hackathon.html](http://www.govtech.com/data/Who-Invented-the-Hackathon.html)

Tietoa kirjoittajasta

Juha Kämäräinen, FM, tohtoriopiskelija, Hy- vinkää juha.kamarainen@mail.suomi.net